

GA MAHI A TE HUI O
TE HAHĪ MAORI O TE
TAKIWA O HERETAUNGA, O
TE PIHOPATANGA O WAIAPU
I TU KI WAIPAWA E TE 18 O
PEPUERE, 1907.

TURANGA: NA TE WIREMU HAPATA I TA
KI TE PEREHI KI TE RAUKAHIKATEA, 1907.

NGA TANGATA O TENEI HUI.

Upoko:

PIHOPA O WAIAPU.

Nga Minita:

Te Wiremu, Atirikona.

Rev. Te Wiremu, Aata

" Tamihana Huata*

" Nirai Ringa*

" Ahipene Rangi

" Hemi Huata

" Katene Pukerua

" W. T. Pereiha.

" Henare Wainohu.

Mangai Remiana:

PARIHA O WAIPAWA ...	{	Hekiera Te Raro
		Hemi Paikea
		Horima Peniamine
		Ihaka Rautahi

PARIHA O WAIPATU ...	{	Epiha Ripohau*
		Tamati Whakatau*
		Peni Te Umairangi
		Peni Hakiwai

PARIHA O MOTEHO ...	{	Utiku Te Paeataka
		Hohaia Te Hoata
		Piniamine Hauwaho
		Pera Anaru*

PARIHA O MOHAKA ...	{	Arapata Takahi
		Wi Te Kahu*
		Keremeneta Waihape*
		Wepiha Te Wainohu*

PARIHA O WAIROA ...	{	Rewi Tamihana*
		Hekere Te Ponga*

NUKUTAUUA ...		Te Teira Ringarore*
---------------	--	---------------------

*Kihai enei i tae ki te hui.

HE TUHITUHINGIA.

I nga mahi a te Hui o te Hahi Maori o te Takiwa o Here-
taunga, i te Pihopatanga o Waiaapu, i tu ki Waipawa i te
18 o nga ra o Pepuere, 1907.

No te 17 o nga ra o Pepuere, i tae ai nga tangata o te
hui, me te tangata whenua ki te Karakia i te whare karakia.
E 31 te hunga i tango i te Hapa a te Ariki. I puta hoki te
kohikohi i te ohaohatanga e £1/18/6; mo te perehitanga i
nga mahi a te hui.

No te 10.15 o nga haor ai te awatea, o te 18 o nga ra
i huihui ai nga tangata o te hui, karangarangatia ana nga
ingoa, me te whakao ano enei:—

Minita: Revs. A. Wiremu, H. Huata, K. Pukerua, W.
T. Pereiha, H. Wainohu.

Mangai Reimana: Hekiera Te Raro, Horima Peniamine,
Ihaka Rautahi, Hemi Paikea, Peni Hakiwai, Utiku Te Paea-
taka, Hohaia Te Hoata, Peniamine Hauwaho, Arapata
Takahia.

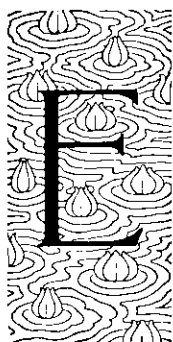
Muri iho ka kiia e te Pihopa kua tu te Hui, ka timataia
hoki te mahi ki te Inoi.

Ka mutu te Inoi ka whai-korero te Pihopa ki te Hui.

WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

HOA ma, e nga Minita, i nga Mangai o te Iwi: Tena koutou.

He powhiri tenei i a koutou kua huihui mai nei kia tiro tiro tahi tatou ki te ahua o te tupu o te mahi a to tatou Ariki i roto i a tatou, me kore e kitea e tatou he tikanga e taea ai te pehi i nga mea e rere ke ana, te tautoko hoki i nga mea e rite ai te mahi a te tangata ki ta te Atua i pai ai.

Tena kua rongu koutou ki te Hinota Nui o to tatou nei Hahi i weakaminea ki Otakou i mua tata ake nei. Tetahi mea nui a taua Hinota he whakaputa i te whakaaro ki te taha Maori o te Hahi, he mea kia tautokona nuitia e te taha Pakeha, kia uru tahi hoki te taha Pakeha me te taha Maori ki te whakahoki mai ki a Te Karaiti i nga iwi kua whakarene nei i te whakapono. Tetahi kupu i puta i taua Hinota, i kiia hoki kia whakapuakina ki nga hoa Maori, koia tena:—

“Ka nui te whakawhetai a tenei Hinota i te mea ka kite nei i te tupu o te whakaaro i roto i nga tangata Maori o te Hahi kia riro ma ratou ano e hapai nga mahi a te Hahi i roto i a ratou, me te whai ano ratou, ko te Kingitanga o to tatou Ariki kia nui haere.”

Ma kona, ma te tiketike hoki o te tahua moni a o tatou hoa Pakeha mo tenei mahi, i tae nei ki te £3272 i te tau kua pahure nei, ka kitea ai te nui o to ratou whakaaro, o to ratou aroha ki te Hahi Maori. Otira e kore e tika kia waiho ki runga ki a ratou anake te pito taimaha; engari me puta ano te uaua o te iwi Maori, i te mea kua whai taonga nei ehara hoki i te rawakore. Tetahi ki a Te Hinota

Nui, ko te oranga mo te Minita Maori kia whakawakatia, kia kore ai ia e kumea ketia e te kimi kai hei oranga mona, mo nga tangata hoki o tona whare. E taea ano hoki tenei me he mea e whai ngakau ana te tangata. Te mea i whai oranga ai nga Minita Pakeha, he hono tonu no te kohikohi i nga Ratapu katoa. Me whakapumau tena hei mahi ma te iwi Maori, kia rite ai ki ta Te Karaiti i whakarite ai; ko te kai-kauwhau i te Rongo-pai, hei te Rongo-pai ano he oranga mona. He whakamahara hoki tena i a koutou ki te wero a Te Wiremu, Atirikona, e takoto tonu nei, kahore ano kia ea noa. He mate nui tenei no te Hahi Maori, ina hoki he tohu no te mangere, no te ngakau-kore. I puta ai te kupu whakamoemiti a te Hinota Nui, he whakaho i nga hoa Maori kia kakama tonu ki enei mahi. Otira kia tupato tatou kei hoha o tatou hoa Pakeha; kei ki, "He maumau kohikohi noa i te moni hei tautoko i te Hahi Maori, kahore nei hoki e kakama ngatahi." E mohio ana ano ia tatou, ehara te nui o te moni kohikohi i te mea e kitea ai te ora o te whakapono, e taea nei hoki e te tangata whakapono-kore te kohikohi i te moni; otira ko te mangere ki te kohikohi moni mo nga mahi whaka-te-Atua he tohu no te whakapono-kore.

Tenei ano etahi tohu o te mate o te whakapono e kitea ana i roto i a tatou:—

(1). Ko te kore tangata mo te Whakau. He tokomaha nga tamariki e whakatupuria ake ana i roto i nga kura: te pakeketanga ake, kahore rawa he hiahia kia whakaukia. Heoi ano nga mea kua whakaukia i tenei takiwa i te tau kua mahue ake nei, no te kura i Te Aute nga tane, tokoiwa; no te kura i Hukarere nga wahine, kotahi tekau ma toru. Ko te nuinga o enei, no etahi takiwa ke atu. Te take i penei ai, he kuware no nga tamariki kihai i ata whakaakona kia mohio ai ki te Wairua Tapu kua homai nei e te Atua hei whakakaha i te ngoikore o te tangata. Ehara i te mea no nga Minita anake tenei he, engari he whakaaro-kore tetahi no nga matua, kahore nei e whai hiahia ki nga tamariki kia ata whakaakona.

(2). Ko te whakaparahako ki te marena. Ko te marena, he mea whakarite na te Atua i te orokohanganga o te tangata. Kihai te tangata i waiho kia rite ki te kararehe, engari he mea tohutohu marire, ko te tane raua ko te wahine kia pumau

tonu ki a raua ; kaua e wehea, a kia mate rawa ra ano tetahi o raua. He tokomaha nei te hunga kua oti te marena, kihai i taro kua takahi i to raua marena, piri ke atu he wahine ke, he tane ke. He mea kino rawa tenei ki ta te Atua titiro. Tetahi whakaparahako, ko te moepuku noa iho. Ma te marena anake hoki ka mohiotia ai te whakaaro o te tane raua ko te wahine kia pumau raua ki a raua, kia kaua e rite ki te kararehe, kahore nei e matau ki ta te Atua tohutohu i ki nei " ko raua tokorua hei kikokiko kotahi."

(3). Ko te whai a te tangata i te hunga e kiia nei he poropiti, he tohunga. Kia hua kau te tangata i taua ingoa ki a ia, whakapono tonu te tokomaha. Ahakoa kitea te teka o te kupu a te poropiti, e kore e mutu te whakapono o te tangata ki a ia. Tenei ano ia te kupu a Te Karaiti mo te poropiti teka, "Ma o ratou hua ka mohiotia ai ratou e koutou." Tena iana, titiro ki nga hua o enei e kiia nei he poropiti, he tohunga. E tupu ana ranei te whakapono ki a Te Karaiti me nga tikanga pai i runga i a ratou mahi? He whakaware noa te ki nei, "kahore e kumea ketia te tangata i runga i te whakapono ki a Te Karaiti." Kua kitea nei hoki, ko te hunga e whai ana i aua poropiti, ka tino mahue i a ratou te whakapono ki a Te Karaiti. Ko Te Kooti, ko Te Whiti, ko Wereta, ko Hikapuhi, ko Tipihau, ko Te Rua, ko wai poropiti, ko wai poropiti, kotahi tonu te tu. Ko Te Karaiti e turakina ana kia tu ai he kai-whakaora ke mo te tangata. Kua ki hoki a Te Karaiti, "Te tangata ehara nei i te hoa noku, he hoa-riri ia ki ahau." Koia i kore ai e tika kia pa te tangata a Te Karaiti ki taua tu poropiti. Kia piri atu hoki tetahi ki a ia, kua uru ki ana mahi tutu, kua takahi i a Te Karaiti ki raro ki ona waewae. Mo tenei tu te kupu whakatupato a te Karaipiture, "Mo konei ra puta mai koutou i roto i a ratou ; kaua hoki e pa atu ki te mea poke."

(4). Ko te mau kino a te tangata Maori ki nga mahi whakaahuareka. E kore enei e taea te tatau ; he haka, he purei kaari, he kanikani, he aha, he aha. Ehara i te mea ko te takaro te he, engari ko te whakaputa ke i te takaro hei huarahi e peau ke ai te tangata ki te mahi he. E kore e ngaro te mea he. Kia kitea he kino te hua o te rakau, ka mohiotia taua rakau he kino ; waihoki ko te mahi whakaahuareka, kia kitea he kino nga hua, ko te mea tena e tupato ai te tangata whakaaro.

Heoi, e hoa ma, kia tupato tatou. He maha nga maminga a te hoariri. Ki te hinga tetahi i te hara, me whaki taua hara ki te Atua ka murua ai e ia. Kaua hoki e wareware ki ta Te Karaiti i whakawhiwhi mai ai ki a tatou. Heoi ano te mea e kaha ai to roto tangata ko te Wairua Tapu i ringihia nuitia mai ra e Te Karaiti i muri iho i tona kakenga ki te Rangi. Kihai tenei i homai hei taonga mo te tangata hara-kore, engari mo te tangata hara hei whakakaha i te ngoi-kore o te tangata: marama tonu hoki ta Te Karaiti kupu, e riro tonu taua Wairua i te tangata e inoi ana.

NGA MOTINI.

1. Na Revs. H. Huata raua ko te K. Pukerua:—

“Kia whakaturia ko Revs. A. F. Williams raua ko W. T. Pereiha hei kai tuhituhi i nga mahi a te hui.”

Whakaaetia ana.

2. Na Revs. H. Huata raua ko H. Wainohu:—

“E whakamihi ana tenei hui ki te whai-korero a te Tumuaki, a e inoi atu ana ki a ia kia whakaac ia kia perehitia ki roto ki nga mahi a te hui.”

Whakaaetia ana.

3. Na Rev. H. Wainohu raua ko Arapata Takahi:—

“Kia tu te hui o te Hahi Maori ki te Wairoa a te Tau 1909.”

Whakaaetia ana.

4. Na Arapata Takahi:—

“He patai ki te Tumuaki o tenei hui, ka whai mana ranei nga minita ki te marena i nga mea kua roa nei raua e moe ana i runga i te kārangatanga kotahi?”

“I utua o te Tumuaki.—Tena te kupu kua puta i te Pihopa mo te hunga e korerotia ana, me whakaatu e te Minita ki te Pihopa, ma te Pihopa e whakatakoto he tikanga mo tenei, mo tenei.”

5. Na Rev. H. Huata raua ko Arapata Takahi:—

“Kia uru nga tangata katoa o te Hahi ki te pehi i te mahi tohunga maori, na reira nei hoki i mahue ai i te tokomaha o te tangata te whakapono ki a Te Karaiti.”

Whakaaetia ana.

6. Na Revs. H. Wainohu raua ko K. Pukerua :—

"He kupu whakamihi ma tenei hui ki te whakaaro o te iwi pakeha mo te Hahi Maori i whakapuakina nei i roto i te whai-korero, a te Pihopa, kia kakama tahi ano te taha Maori me te taha Pakeha o te Hahi."

Whakaaetia ana.

7. Na Hohaia Te Hoata :—

"He patai tenei ki a te Wiremu Aata.—Kia whakamāramatia nga moni i whakapaua, e takoto nei i roto i nga ripoata o te hui hinota o Petane."

"I utua e Te Wiremu Aata.—Ko nga moni i riro atu mo te Hahi Maori me Meranibia he moni era i kohikohia i nga ratapu i whakaritea e te Hinota o te Pihopatanga hei ra kohikohi moni mo aua take."

8. Na Horima Peniamine :—

"He patai ki te Tumuaki me kore e ahei nga matua tonu ake o te tamiti hei matuaatua?"

"I utua a te Pihopa.—Ko te tikanga a te Hahi, kia whai matuaatua nga tamariki ina iriiria. I te mea kahore he tangata ke hei matuaatua, e whakaaetia ano nga matua tonu ake o te tamaiti ki te mea he hunga tika nga matua kahore i te takahi i nga tikanga a te Hahi."

9. Na Hemi Paikea raua ko Hekiera Te Raro :—

"Me whakatu he Komiti. He ki tenei na tenei Hui no te hahi ki ia kainga, ki ia kainga, a ma taua komiti e tiaki nga moni ohaoha o te whare karakia ki te Peeke i te Poutapeta e tata ana."

Whakaaetia ana.

10. Na Rev. K. Pukerua, he patai ki te Tumuaki :—

"He mea tika ranei kia nchu te Minita, te Kaiwhakaako ranei, i nga tupapaku o tetahi atu hahi?"

"I utua o te Pihopa.—Ko te mea tika i te mea ka mate te tupapaku, ma te Minita ano o tona Hahi e nehu. Ki te kore he Minita o tona ake Hahi, e kore e whakahengia te nehu a te Minita o to tatou nei Hahi i te tangata Karaitiana o tetahi hahi ke."

11. Na Revs. H. Huata raua ko K. Pukerua :—

"He whakamahara tenei ki te hunga kua oti te marena, kia kaha ratou ki te pupuri i nga kupu i honoa ai ratou, ara "Ko a te Atua i hono ai kaua e wehea e tangata."

Whakaaetia ana.

12. Na Rev. H. Wainohoraua ko Utiku Paeataka:—

“He whakamahara tenei i nga matuaatua, me nga matua hoki o nga tamariki, ki te whakaako i nga tamariki ki nga tikanga o te whakapono; i o ratou ake kainga, i nga kura ratapu hoki, hei mea e tutuki ai ratou ki te whakau, e ora ai te tinana, me te wairua.”

Whakaaetia ana.

13. Na Revs. K. Pukerua raua ko H. Wainohu:—

“Ki te taea kia tukua mai tetahi Minita, etahi minita ranei etahi minita mangai reimana ranei, ki te mahi mihana ki nga wahi e tika ai taua mahi.”

Whakaaetia ana.

14. Na Peni Hakiwai raua ko Utiku Paeataka:—

“Ko te whakaro o tenei hui, kia kaha nga kaumatua o te Hahi ki te peehi i nga mahi he o roto o nga takaro o te Pakeha, a te Maori hoki.”

Whakaaetia ana.

15. Na Hekiera Te Raro raua ko Rev. H. Huata:—

“Ko te whakaaro o tenei hui, kia puta te kaha o nga tangata o te hahi o ia pariha, o ia pariha ki te whakarahi ake i te oranga minita o te pariha, ara kia piki ake i te £60 ki te £80, tae atu ranei ki te £100; me puta tonu hoki he kohikohi i nga ratapu katoa.”

Whakaaetia ana.

16. Na H. Te Raro raua ko te Rev. K. Pukerua:—

“He tono ta tenei hui, ko te moni o Waipawa e takoto nei £82/1/5, kia tukua ki roto ki te tahua oranga minita o te Pariha o Waipawa, me ona takiwa.”

Whakaaetia ana.

17. Na Revs. H. Huata raua ko Te Wiremu Aata:—

“He whakahau tenei kia puta te uaua o nga tangata o te Pariha o Waipawa ki te whakatutuki i te Tahua-oranga-minita o taua Pariha.”

Whakaaetia ana.

*I whakatakotoria ki runga ki te tupu mo te wero
a Te Wiremu :—

E Hiraani Nopera (no te Kirihimete ki Eparaima)	£6	5	0
E Peni Hakiwai (toenga o nga moni o Kahukuranui)	10	0	0
E Hori Tawhai	2	0	0
E Tipene Te Apatu	3	0	0
	£21	5	0

18. Na Utiku Paeataka raua ko Rev. H. Huata :—

“E whakamihī ana tenei hui ki te tangata whenua
o tenei marae, ki to ratou kaha ki te karanga, ki te
manāki i te hui o te Hahi, kia tu ki konei.”

Whakaaetia ana.

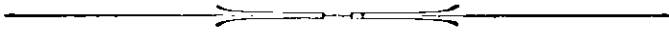
I whakamutua e te Pihopa ki te manaakitanga.

I panuitia, i whakapumautia,

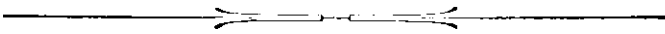
18th Pepuere, 1907.

W. L. WAIAPU, *Upoko.*

TURANGA :
NA TE WIREMU HAPATA I TA KI TE PEREHI
KI TE RAUKAHIKATEA.
—
1907.

101E